

YURTDIŞI MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİMİZ

TURKISH CONTRACTING SERVICES ABROAD

Kadir SEVER¹

ÖZET

Turkish Contractors have widened their foreign market considerably during past twenty years. They have started their activities in North Africa and the Middle East and expanded over former U.S.S.R., and Pakistan. Together with the efforts of contracting companies, Turkish Contractors Association and Union of International Contractors of Turkey have also contributed to this improvement.

However, contractors are still facing many problems concerning their operations abroad, including social security of workers, taxation, temporary export and import of machinery, and financial problems.

Türk Dış Müteahhitliği geçen yirmi yılda büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Kuzey Afrika ve Ortadoğu pazarlarında başlayan faaliyetler eski Sovyetler Birliği, ve Pakistan gibi pazarların da eklenmesiyle geniş bir alanda başarıyla sürmektedir. Bu ilerlemede firmaların olumlu girişimleri yanında, Türkiye Müteahhitler Birliği ve Uluslararası Müteahhitler Birliği'nin çabaları da etkili olmuştur.

Sektörün bu parlak görünümü altında, bir çok sorunu da vardır. Bunların başlıcaları: Türk Müteahhitlerin yurtdışında çalıştırdığı işçilere ilişkin sosyal güvenlik sorunları, vergi mevzuatı, iş makinalarının geçici ithalat ve ihracatı ve finansman ile ilgili sorunlardır.

Yakın geçmişte, Başbakanlık Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Başbakan Baş Danışmanlığı'nın ve Dış Müteahhitlik Üst Koordinasyon Kurulu'nun oluşturulması yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinin geliştirilmesi ve sorunların çözülmesi yönünde olumlu gelişmelerdir.

¹ Türkiye Müteahhitler Birliği ve
Uluslararası Müteahhitler Birliği Başkanı
YURTDIŞI MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİNİN GELİŐİMİ

YURTDIŞI MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİNİN GELİŐİMİ

Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerimizin yakın dönemdeki gelişmesi, son yıllarda Rusya Federasyonu'nda alınan işlerde gösterilen önemli başarılar kamuoyumuz tarafından yakından bilinmekte, izlenmektedir. Türk Dış Müteahhitliği geçen yirmi yılda büyük bir ilerleme kaydetmiştir.

Gelişme sürecinde, ilk yurtdışı ihalelerin kazanıldığı Kuzey Afrika ve Ortadoğu Türk müteahhitliğinin klasik dış pazarları olarak uzun süre devam etmiş, 80'li yılların sonuna doğru bu pazara eski Sovyetler Birliği de eklenmiştir.

1990'ların başında, firma bazındaki olumlu girişimlerin yanında, Türkiye Müteahhitler Birliği (TMB) ve daha sonraları kurulan Uluslararası Müteahhitler Birliği (UMB) bünyesinde yeni pazarları belirlemek üzere çok yönlü faaliyetlerde bulunulmuştur. Bu çerçevede, Doğu Avrupa'da Macaristan, Avrupa Topluluğu ülkelerinde de Almanya pilot ülke seçilmiştir.

Bugün müteahhitlerimiz Almanya'da doğrudan doğruya veya sahibi oldukları Alman firmalar adına önemli işler almıŐ durumdadırlar.

Diğer bir olay da dünyanın farklı bir bölgesinde ortaya çıkan yeni canlılıktır. Bu yıl, Güney Asya'da, Pakistan'da TMB-UMB üyesi Türk müteahhitleri 2 milyar dolar tutarında iş kazanmıŐlardır.

Bir üye firmamızın kendi girişimleri ile ABD'de yaptığı işleri de düşünürsek, Türk müteahhitlerinin 4 kıtada çalışmakta olduklarını söylemek yanlış olmaz. Bu da TMB-UMB üyesi firmalarımızın dünya çapında başlayan bir olgu olan küreselleşmeye uyum göstererek, ne ölçüde ilerici ve girişimci olduklarını göstermektedir.

1990'a kadar Türk dış müteahhitliği toplam 20 milyar dolarlık iş yapmıştır. Bu iş tutarının net % 25'i yurda döviz olarak geri dönmüŐtür.

Yurtdışında iş yapan büyük Türk müteahhit firmaları daha verimli olabilmek amacıyla, 3335 sayılı kanuna dayanarak, yabancı müteahhitlerin de firma bazında üye olabilecekleri Uluslararası Müteahhitler Birliğini kurmuŐlardır. UMB'nin amacı özellikle yurtdışında Türk müteahhitliğini tanıtmak ve geliŐtirmek için her türlü girişimde bulunmak, ikili ve çok yönlü ekonomik işbirliğini gerçekleŐtirmek, bu amaçla gereğinde uluslararası kuruluşlara üye olmaktır.

UMB'nin de gücü eklenince Türkiye ekonomisi çerçevesinde biz büyük müteahhit firmalar dış dünyada etkili bir lobi oluŐturmuş bulunuyoruz. İş yaptığımız ülkelerin ekonomik gelişmelerinde, uluslararası ilişkilerimizi de kullanarak ülkemizi destekleyici fonksiyonlar yerine getirebilmekteyiz.

1990'dan bu yana büyük çoğunluğu BDT ülkelerinde olmak üzere yaklaşık 3 milyar dolarlık yeni iş aldığımızı ve bunun da yaklaşık 1 milyar dolarlık bölümünün yurda döviz olarak geri dönebileceğini varsayabiliriz.

Yeni işlerimizin bir bölümü hükümetimizin BDT ülkelerine sağladığı yatırım kredisinin kullanılması ile gelişmiştir. 1995'den sonra yılda 3 milyar dolar civarında yeni iş alınacağını ümit ediyoruz. Bu ümidin gerçekleşmesi, BDT'deki ödeme sorunlarının yeni yöntemlerle çözülmesine ve yabancı sermayenin bu ülkede yatırım yapar hale gelmesine bağlıdır.

Başka bir gelişme aracı da hükümetimizin özellikle Azerbaycan ve Orta-Asya Cumhuriyetlerine sağlamakta olduğu ve sağlayacağı ekonomik yardım ve yatırım kredileridir. Bu yardımlar, yatırım kredileri ve Türk hükümetinin müteahhitlerimize sağladığı teşvik tedbirleri sayesinde BDT'de, özel olarak da Azerbaycan ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde önemli işler alacağımızı varsayıyoruz.

Dış Müteahhitliğimiz yüksek teknolojiye ulaşmıştır. Yüksek teknolojiyi küresel ölçekte kolayca yakalamak ancak inşaat ve müteahhitlik sektöründe mümkündür. Bu açıdan, sektörün Türk ekonomisinin ilerlemesinde önemli rol oynadığına, Türkiye'nin komşu ülkelerle ve ekonomik bağ kurmak istediği diğer ülkelerle olan ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmaya devam edeceğine inanıyoruz.

Sektörümüzün bu parlak görünümü altında gelişmeyi engelleyen, çalışanı ve girişimciyi sıkıntıya, bunalıma sokan bir çok sorun da vardır. TMB ve UMB bu sorunların teşhis ve tesbiti için kendi içinde üyelerinin katkısı, danışmanlarının çalışmalarlarıyla yoğun bir faaliyet yürütmektedirler. Konular TOBB bünyesindeki Müteahhitlik Sektör Kurulu'nda diğer müteahhitlik kuruluşlarıyla birlikte ele alınmakta, sonuçlar hükümet üyelerine ve bürokrasiye duyurulmaya gayret edilmektedir. Son günlerin çalışmalarına konu olan belli-başlı sorunlarımız aşağıda dile getirilmiştir.

Türk Müteahhitlerinin Yurtdışında Çalıştırdığı İşçilere İlişkin Sosyal Güvenlik Sorunları

Bizler için, yurtdışı şantiyelerimizde çalışan Türk işçilerinin sosyal güvenliklerinin sağlanması gündemimizin önemli maddesini oluşturmaktadır. Ancak yurtdışında çalıştırdığımız işçilerle ilgili olarak yetkili makamlarımızın sosyal güvenlik konularında yarattıkları sorunlar, müteahhitlerimizin yurtdışı faaliyetlerinde Türk işçisi kullanmak suretiyle Türkiye'deki istihdam sorununun çözümüne yardımcı olmalarını engellemeye başlamıştır. Bu konuda yapılmış ikili sosyal güvenlik anlaşmaları, özellikle firmaları Türkiye'de iş yapmak isteyen ülkelerle gerçekleştirilmiştir. Bu anlaşmaların yurtdışında çalışan biz Türk müteahhitlerine yararı yoktur.

Bizim çalıştığımız yerlerden eski SSCB, yeni BDT ülkeleriyle Sosyal Güvenlik Anlaşması imzalanmıştır. Böyle bir anlaşmanın 1985'de imzalandığı Libya'da çalışan müteahhitlerimiz ise Türk makamlarının bu konularda çıkardığı

sorunlar ile karşı karşıya bırakılmışlardır. Soruna Türk müteahhitlerinin yurtdışında çalıştırdıkları işçiler açısından geçerli bir çözüm bulunması gereklidir.

İfade ettiğimiz gibi, Türk müteahhitleri için çalıştırdıkları işçilerin sosyal güvenliklerinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Ancak bu husus müteahhitleri rekabet güçlerini yokedici ve faaliyetlerini durdurucu nitelikte yüklerin altına sokmadan sağlanmalıdır.

Bu konuyu çözecek ve bütün iş yaptığımız ve yapacağımız ülkeler için geçerli olacak bir çerçeve kanun parlamentodan geçirilmelidir. Ayrıca çalışılan ülkenin özelliklerine göre kanunun çeşitli yönetmeliklerle desteklenmesi uygun olacaktır. TMB tarafından yurtdışında çalışan Türk işçilerinin Sosyal Güvenlik Hakları ile ilgili bir kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Vergi Mevzuatıyla İlgili Sorunlar

Müteahhitlik çalışmalarında müteahhitlerin teklif vermeden önce muhtemel harcamalarını çok iyi bilmeleri gerekir. Bu nedenle ihale aldıktan sonra ortaya çıkacak yeni harcamalar- vergiler müteahhitler için sürpriz olmakta ve anlaşmaların sürdürülmesinde ciddi sorunlar yaratmaktadır. Müteahhit çalıştığı ülkede vergilendiriliyorsa kendi ülkesinde vergilendirilmeyeceğini işin başında bilmelidir. Bunun dışındaki uygulamalar müteahhidin yurtdışı pazarlardaki rekabet gücünü azaltmaktadır.

Üyesi olduğumuz Avrupa Konut Yapımcıları ve İnşaatçıları Birliği (UEPC) aracılığıyla öğrendiğimize göre ülkeleri dışında iş yapan AT müteahhitleri kendi ülkelerinde vergilendirilmemektedir.

Yurtdışında çalışan müteahhitlerimizin vergilendirme ile ilgili sorunlarının çözümü çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının gerçekleştirilmesine bağlıdır. Daha önceki bölümde de arzettiğimiz gibi bu anlaşmalar öncelikle müteahhitlerimizin pazarı olan ülkelerle yapılmalıdır.

Bizim kanaatimiz odur ki, yurtdışı müşavirlik ve müteahhitlik faaliyetleri "DÖVİZ KAZANDIRICI" faaliyet olarak kanunlarda ve tebliğlerde layık olduğu pozisyona yerleştirilmelidir ve ihracatın dışında ayrı bir döviz kazandırıcı faaliyet dalı olarak yeni bir başlık altında değerlendirilmelidir.

Böylece, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması yapılsın yapılsın, bir koyundan iki defa post çıkarılmıyacağı gerçeğinden hareketle, ayrıca Türkiye'de vergiye tabi tutulmamalıdır.

İş Makinalarının Geçici İthalat ve İhracatı

Müteahhitlerimiz yurtiçinde ve yurtdışında yükümlendikleri işlerde kullandıkları iş makinelerini

gerektiğinde yurtdışına çıkarmak ve gerektiğinde yurda geri getirmek istediklerinde güçlüklerle karşılaşmaktadırlar.

Makinaların geçici ithalatında fazla vergi talebedilmektedir. Sorunların giderilmesini sağlayacak mevzuat değişikliği bir an önce gerçekleştirilmelidir.

Finansman

Türk müteahhitlerinin yurtdışında başarılı olmaları iş almadan önce ve iş süresince finansal açıdan belli bir desteğe sahip olmalarına doğrudan doğruya bağlıdır.

Türkiye'de bu desteği devlet adına Türk Eximbank sağlamalıdır. Görevi sadece dış satımı teşvik etmeyen Türk Eximbank yönetimi gerçek sorunlarımızı görerek yurtdışı müteahhitlik sektörü için gerekli finansal desteği sağlamalıdır.

Kastettiğimiz gerekli finansal destek, işin bütünü için gerekli olan finans ihtiyacı değildir.

Bize gerekli olan, işin başlangıcında mobilizasyonu ve ilk hazırlıkları finanse edecek %5~10 başlangıç kredisi ile zaman zaman karşılaşılabilecek dar boğazların aşılmasında ve ihtiyaç anında kullanılabilir %5~10 destek kredisidir. Bütün bunların yanında en mühim olanı EXİM Sigortasıdır.

Sorunlarımızı sıraladıktan sonra bizleri mutlu eden iki gelişmeye değinerek yazıma son vermek istiyorum.

Başbakanlık Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Başbakan Baş Danışmanlığı

Uzun yıllardır yurtdışı müteahhitlik hizmetlerini hükümet çerçevesinde koordine edecek, düzenleyecek yetkili bir birimin olmayışı bizleri zaman zaman müşkül duruma sokmuştu.

Şimdi, Başbakanlık bünyesinde kurulmuş olan bu müteahhitlikle ilgili koordinasyon birimi gerek iç gerekse dış müteahhitlik hizmetleri alanında karşılaştığımız sorunların çeşitli bakanlıklarda ele alınmasını, çözüm yolları aranmasını, özellikle Bayındırlık, Maliye, Dışişleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıklarıyla, DPT ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlıkları nezdinde çok önemli tanıtıcı ve çözüm getirici girişimlerde bulunulmasını sağlamıştır.

Bu birimin, sadece sorunları dile getirici değil, çözüm önerilerinin gerçekleşmesini sağlayıcı, karar verici ve uygulayıcı bir nitelik kazanmasının yararlı olacağına inanmaktayız.

Dış Müteahhitlik Üst Koordinasyon Kurulu

Başbakanlık, geçtiğimiz ay Müteahhitlerimizin dış ülkelerde uluslararası alanda isim yapmış firmalarla yarışarak başardıkları hizmetlerin daha da yaygınlaştırılması, problemlerin giderilmesi, bu konuda yeni politikaların

oluşturulması ve gerekli tedbirlerin daha etkin bir biçimde alınması amacıyla Başbakanlık Müsteşarının Başkanlığında, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı, Yurtdışı Mütcahitlik Hizmetleri Başbakan Baş Danışmanı, Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret odaları ve Ticaret Borsalar Birliği Başkanı, Bayındırlık ve İşkan Bakanlığı Müsteşarı, Maliye Bakanlığı Müsteşarı, Uluslararası Mütcahitler Birliği Başkanı ve Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği Başkanından oluşan bir Üst Koordinasyon Kurulu teşkil etmiştir.

Bu kurulun çalışmalarının çözümler bekleyen sorunların en üst düzeyde ele alınmasına, tedbirler geliştirilmesine ve geleceğe dönük politikalar üretilmesine büyük katkılar sağlayacağına inanıyoruz.